

Sári László

Keleti levelek 9.

A heverészés művészetéről

„Ha a kezünk serény, benn a szívünk renyhe.
Csak a gondatlané a boldogság enyhe.
Meg kéne tanulni, hogy tétlenül éljünk,
lázasan ügyelni, hogy végre henyéljünk.”

Ezeket a sorokat a legnagyobb kínai költők egyike, *Po Csü-ji* írta. Bár igen sikeres főhivatalnok volt, császári miniszter, mégis arra a következtetésre jutott, hogy a lelkesült, lázas serénykedés nem vezet jóra. Lassul és tompul a lélek meg az elme tevékenysége, a szüntelen munkálkodás szép lassan megszűnteti legnemesebb emberi képességeinket.

Persze a régi keleti szemlélet nem a gyámoltalan, balga tétlenséget ajánlja, hanem a tűnődő, figyelmes szemlélődést, amely a legkomolyabb haszonnal jár: érzelmileg és gondolatilag is gazdagabbá tesz minket. A szakadatlan, monoton munkavégzés tényleg nem szolgál ilyesmivel.

Ázsia híres életművészetének legfontosabb jellemzője a tűnődés. Az önfeledt, elmélyült gondolkodás. Ehhez persze nyugalom kell, fantázia, kíváncsiság és esetleg költői lélek, költői látásmód. Ezekből áll össze az ideális heverésző alakja, aki képes gyönyörködni az eléje táruló látványban, képzelete képeiben, élvezi a szívében támadt érzéseket, élvezi a gondolatait.

Na és persze roppant fontos az is, hogy mindezt könnyedén tegye. Nem feladatként, akció jellegűen, ahogy a mi világunkban az úgynevezett kikapcsolódás történik. Az ilyesmit erőből, erőfeszítéssel, programszerűen végzi a legtöbb ember, és leginkább fizikai tevékenységet jelent. Ettől persze még lehet nagyon hasznos. A keleti heverésző azonban mindenekelőtt művész, a legkülönfélébb élethelyzetek művésze.

Minden pillanatban keresi, és meg is találja az optimális helyzeteket. Máris egy példa arra, hogyan viselkedik ilyenkor. *Li Taj-po,* egy másik kiváló kínai költő és nem kevésbé kiváló életművész például pontosan tudta, mit kell tennie, amikor a nyári erdőben megpillantott egy vonzó patakpartot.

Mezítlenre vetkeztem, ledőltem az erdőben.

Olykor meg-megmozdítom pehelytoll legyezőmet.
Kalapom a bokorban csücsül a patakparton.
A szellőt hívom: gondozd frizurámat, míg alszom.

Óvatosan kell befészkelődni a természeti képbe, csak egy picikét szabad mocorogni. Szabad egy kicsit legyezgetni magunkat, de aztán már csak egyetlen dolgot lehet tenni: hallgatni a csendet és a patakot. Ha szellő támad, édesen felé lehet fordítani arcunkat, majd érzéseinkben ringatózva elszenderedhetünk egy kis időre. Jól kitalálta ezt Li Taj-po. Az ember szinte vágyik rá, hogy csapot-papot otthagyjon, s egyszer egy délutánt, vagy legalább egy órát így töltsön el.

De a tétlen élet telhet bolyongással, vándorlással is. Egyetlen fontos szabálya van csak: ne olyan tevékenység töltse ki, ami megköti az elmét, a szívet. Mert akkor nem tud emelkedni, szállni, s rátalálni a gyönyörködésre méltó képekre. Ismét egy kínai költő vall meglelt boldogságáról.

Szerettem az élet gyümölcseit,
de hát lemondanunk, jobb bölcsen itt.
Egész folyót be nem vehet a bendőd,
ne várj sokat, becsüld az elegendőt.
Madár az erdőn is egy ágra száll.
Így szól a bölcs s vigasztalást talál.

Csavarogni és heverészni – hirdeti életelveit a 3. századi *Co-sze*. Ez volt akkoriban a legmagasabb életeszmény, amit okos ember magáénak vallhatott. Kínában a tétlenség kultusszá emelkedett.

Lin Yutang – akit azért érdemes ilyenféle kérdésekről idézni, mert nemcsak könnyű tollú, világosan fogalmazó írástudó volt, hanem kínai is, vagyis „illetékes" – 1935-ben ezt írta a tétlenségről:

„Több okból tevődik össze, hogy a kínaiak szeretik a semmittevést.

Temperamentumukban eleve benne van a lustálkodás szeretete, amely hatalmas életszeretetből sarjadt ki, s amelynek irodalmi kultuszt emeltek, és filozófiai doktrínákkal igazoltak.

Itt máris tisztáznunk kell valamit. A szabad idő termékének nevezhető tétlen élet romantikus kultusza határozottan nem a vagyonos osztály kiváltsága volt, aminek rendszerint tartani szoktuk. Tökéletes tévedés volna így felfogni a kérdést. Ez a kultusz a szegényeknek, az elbukottaknak és a szerény tudósoknak szólt, akik vagy maguk választották a tétlen életet, vagy rájuk kényszerítették. Kínában a tétlen élet nem hogy a gazdag, hatalmas és sikeres emberek előjoga lett volna, hanem az emelkedett lélek bizonyítéka volt."

Csak ebből az „emelkedett" helyzetből láthatja át az élet jelentéktelenségét az ember, vetheti meg a serénykedők kicsinyes céljait, ered-

ményeit. A régi kínaiak szerint ez lenne a tisztán szellemi élet megvalósításának lényege. Aki pedig ezt a létformát a legmagasabb fokon sajátította el, és valósította meg, az egy majdnem kétezer évvel ezelőtt élt költő volt Kínában, név szerint *Tao Jüan-ming*. Őt tartják számon a tétlenség és a heverészés legnagyobb művészeként.

Tao Jüan-ming valóban lázasan tudott ügyelni rá, hogy csak henyéljen. Főállású henyélőművész volt, művészetének minden műfajában nagyot „alkotott". Heverészésben, csavargásban, borivásban, tűnődésben, zenélésben, versírásban.

Persze, előbb ő is kipróbálta a hivatalokat, áttanulmányozta a kínai írott hagyományt, vagyis jelentős irodalmi és filozófiai műveltségre tett szert, figyelmesen vizsgálgatta az emberi világ viszonyait is, és csak ezután vetette el magától a gyakorlatiasságot. Nem ő emelte kultusszá Kínában a tétlenséget, az egyidős magával a kínai kultúrával. De talán ő gondolta először és legalaposabban végig „a tétlenség gyakorlatát". Így képzelte el, és így is valósította meg a legszebbnek képzelt változatot. Mi más lehetne költeményének a címe, mint *Idill…*

Árnyékos erdő bólogat itt szembe házikóm előtt,
nyár végivel ez ád nekem híves, nyugalmas pihenőt.
A déli szél csatlós gyanánt rohan a múló nyár után,
belém-belém csimpaszkodik, buggyosra fujja a ruhám.

Itt nem kötöz béklyó-bilincs, aztán időm is volna sok,
ha fölkelek, lantot verek, könyvekbe bújok, olvasok.
Kertemben a salátafőn hajnalnak csillog harmata,
van gabonám is, tavalyi, padlásomon egy garmada.

Józanság és mérték vezet, sose vétkeznék ellene,
mi az „elég"-en túl vagyon, nekem ingyért se kellene.
Megőrölöm a kölesem, hordókba fejtem a borom,
mikor virágját hányja föl, töltök magamnak olykoron.

Mellettem apró gyermekek vigan gagyogva játszanak,
meginduló csöpp nyelvükön bolondosan-édes szavak.
Így lettem ujra boldog itt, elégedett és fiatal,
régen feledtem, mi a rang, kitüntetés és hivatal.

Egy messze felhőt nézek én, hogy szívem kedvvel töltse meg:
földig borulva tisztelem a régi-régi bölcseket.

„*Ami az „elég"-en túl vagyon, nekem ingyért se kellene*" – ezt a nagy igazságot ismerte föl Tao Jüan-ming. „*A világ meg én nem vagyunk egymásnak*

valók. Miért forgolódnék körülötte, mint aki keresi, amit meg nem talál?" – mondta később, és bezárkózott.

„Beérem, ha a magamfajtákkal társalgok, s lesz muzsika meg könyv, hogy az órákat kitöltsem. Eljönnek hozzám a gazdák, elmondják, hogy itt a tavasz. Néha felkutatunk csendes tavakat, néha meg meredek dombokra mászunk. Boldogan nőnek a csodálatos zöld fák, s forrásvíz fakad halk csörgedezéssel. Bámulom, hogy nő s virágzik minden a maga évszaka szerint, s érzem, hogy így járja körét az én életem is. Egyedül szeretnék útra kelni egy szép reggelen. Addig verset írok egy tiszta vizű patak partján, vagy felmászom a hegytetőre, és egy hosszút kiáltok" – így mesélte falusi napjait, ezúttal prózában.

Ma már persze nehezebb lenne így élni, legtöbbünknek lehetetlenség. De aki megteheti, az éljen így. Aki ismeri az „elég" fogalmát, használja is, mert boldogabb lesz, mintha gyötri magát a „sok"-ért. Tao Jüanming bölcs ember volt, szerette az életet. Csak a terheit dobta le magáról, az értelmetlen vállalásokat.

Vándorlegény

Sok évnek előtte
csak fölkerekedtem.
A Tengerig értem,
folyton verekedtem.
Beh hosszu, nagy út volt
s a díja mi gyatra,
hány vad, viharos víz
feküdt az utamra.

Mért mentem is egykor,
mért mentem el innen?
Csak mert fene éhség
morgott beleimben.
Dolgoztam is egyre,
hogy tömjem a bendőm:
volt is kenyerem már,
de nem elegendőm.
Végtére beláttam,
így élni sem élet.
Hát most hazajöttem
s koplalva henyélek.

Klasszikus kínai költők sokasága lépett ki minden korban a robotosok sorából. Nagy fellélegzésnek érezték a szabadulást. Egyikük *(Hszi Kang)* így sóhajt föl:

Könyvet, tudást eldobtam végre-végre,
rágondolok a nagy-nagy Semmiségre.

A természeti léthez való igazodás örömérőlről dalol egy másik *(Lu Jün):*

Magányban élek, távol a Világtól,
nem bánt öröm és nem bánt félelem.
Beljebb huzom ajtóm záró-zsinegjét,
szobám gyökérrel, gallyal bélelem.
Ha künn tavasz van, lelkemben tavasz van,
év hajlatán szívembe száll az ősz.
Itt benn utánzom az Idők futását
s tanyámon a nagy Mindenség időz.

És még egy terheitől szabaduló élet *(Vang Vej)* őszinte verses vallomása:

Mint férfi leltem meg az utat,
most lelkem e hegy lábánál mulat.
Barangolok, ha kedvem van, henyén,
minden, mi szép e földön, az enyém.
Megyek, amíg víz nem kerül elébem,
akkor leülök, s a felhőket nézem.

A vízpart – legyen az patak, folyó, tó, tenger – a heverészés gyakorlásának fontos helyszíne. A heverészőművészre a víz nemcsak mint látvány van jótékony hatással, de a víz jellemző tulajdonságai is megjelennek előtte. Ha akarja, ha nem, a vízre tekintve eszébe jut a változékonyság, a rejtélyesség, a mélység, a csöndes erő, az álló vagy éppen mozduló örökkévaló idő, és még sok minden más.

Főleg, ha a víz tükrében még az égi világot is megpillantja. Akkor is jól jár, ha mindazzal, ami a képekről eszébe jut, semmit sem kezd. Csak eltűnődik a látványon. Ez az a természeti környezet és szellemi állapot ugyanis, amelyik a legkedvesebb, a legnyugtatóbb.

Tehát a jóízű szemlélődéshez nem feltétlenül és nem mindig szükséges magas filozófia; bőven elég a figyelmes látás. Ennek bizonyítására most egy újabb írástudót idézek (*Liu Cung-jüan* a neve), mondanom sem kell, hogy ő is a hivatalt cserélte fel a falusi magányra. Hogy mennyire szerette az életet a déli hegyek között, arról egy egész kötetnyi írást hagyott hátra. Próza és vers egyaránt. Ennek egy részlete a kis tó leírása. Első osztályú heverésző helyszíneket találunk benne.

„Ha a dombtól nyugat felé indulok, bambuszliget állja utamat. Itt vízcsobogás üti meg fülemet, mintha drágakőből készült kösöntyűk, karperecek

csilingelnének, a szívem is vidámabb tőle. Utat vágok a bambuszok között, s ekkor ott, lent előbukkan a kis tó, hűvös-tiszta vizével. Kőszikla az egész tófenék, kőgörgetegek kandikálnak elő, zátonyok és szigetek gyanánt, szeszélyesen. Haragoszöld fák, jégmadárzöld indák borulnak föléjük.

A tavacskában talán száznál is több a hal, s mindahányan
mintha a levegőben úszkálnának, minden támasz nélkül. Ha a napsugár
lehatol hozzájuk, árnyék kúszik a sziklára, mozdulatlan
nyugalommal várakoznak egy sort, míg egyszer csak nekilendülnek,
s a távolba siklanak. Sebesen fickándoznak fel-alá, mintha együtt
örülnének azzal, aki meglátogatja őket.

Ha innen délnyugat felé tekintek, a fogyó fényben még ki tudom
venni a Göncölszekér-formán kanyargó, kígyó-módra tekergő,
kutyafogsort mintázó partvonalat, de a végét bizony már nem látom!
Leülök a tóparton. Körös-körül bambuszok, fák gyűrűje, csend
és nyugalom; ember sehol. A vidéket oly tisztaság járja át, hogy
sokáig el se lehet viselni. (...) Egyedül fedeztem fel e helyet, de nem
akarom egymagam élvezni, s íme ezért adom mindezt a világ tudtára."

Ez kell tehát a kínai írástudóknak a méltó, nyugalmas élethez. Kis föld, folyó, halak, kék ég, felhő, napfény, holdsugár. Az ember csakis ilyen környezetben találkozhat magával szemtől szembe, ilyen környezetben ismeri meg magát. Fontos ám, mert nagy szégyen lenne úgy múlni el a földi világból, hogy nem ismertük magunkat. Hogy azt se tudtuk, kinek az életét éltük.

Kint a sürgölődők világában pillanatonként változik az élet, és változnak a szerepeink is. Az ember előbb-utóbb tényleg eltéved. Akkor inkább éljünk szerényen egy domboldalban, becsüljük meg magunkat, és tiszteljük az életet. Vallják a kor kínai filozófus költői.

Mikor tizennégy vagy tizenöt lettem,
a versekért s a történelemért
rajongtam. Jáde szívet rejtegettem
szakadt ingem alatt, nagyképű voltam.
Csorbítatlan erkölccsel ablakomból,
mint fő-cenzor figyeltem a világot, s
hegyekre másztam, hogy az istenekkel
társalkodjak. De csak sírokat láttam
a domboldalban. Tízezer nap múlt el
közben, most nem böngészek nagy könyveket,
s tudom: a halott hős híre üresség.
Csak nevetek az ember balgaságán.

(Az idézett prózarészleteket és verseket Faludy György, Kosztolányi Dezső és Pavlov Anna, fordította)